

(המשך מעמוד 17)

רפ"י, וכפה על כל בניחוחותו לצאת עימו למידבר. סגן-השר פרס התפטר.

ברפ"י התרכזו רבים מבעלי השמות הפופולריים ביותר במדינה. היה זה ריכוז של הצעירים הרעניים, אנשי הביצוע, מנהלי הביטחון (ה"ביצועיסטים") וה"ביטחוניסטים", בלשון העם. לם הזה של אז, ובראשם הוקן האגדתי. מלבד משה דיין ושימרון פרס היו במפלגה יוסף אלמוגי, הבוס החיפאי; יצחק נבון, מזכירו הצעיר של כ"גוריון; הסופר יוהר סמילנסקי והרמטכ"ל לשעבר, צבי צור.

הכל ציפו בדריכות לתוצאות הבחירות של נובמבר 1965, שבה עמדה רפ"י למבחן. רבים סברו כי תעבור על פני מפא"י ותהיה למפלגה הראשונה במדינה.

תחת זאת נחלה הצמרת המסוארת של רפ"י כישלון, וזכתה ב-10 מנדטים בלבד. היא היתה המפלגה הרביעית בגודלה — אחרי מפא"י, גח"ל (חרות-ליברלים) והמפד"ל — ונשארה במידבר האופוזיציוני.

בשכיל ראשי המפלגה, כולם אנשי ביצוע שהורגלו לשלי-טון, היה זה גורל מר ממות. שימרון פרס היה צריך להתחיל מהתחלה.

החתרן הבלתי-נלאה

פרס לא התייאש. בעוד שכ"גוריון חלם את חלומותיו בשדה-בוקר, ובעוד שמה דיין סחר בעתיקות וצבר הון, הקריש הוא את מאמציו הבלתי-נלאים להקמת רפ"י. הוא הלך מסניף לסניף ובנה מפלגה מן היסוד.

אחרי שנתיים, במאי 1967, בא המשבר. המצרים איימו על ישראל, ריח של מלחמה ריחף באוויר, הציבור רצה בשרביטחון מומחה וחזק, אך איש לא פנה אל שימרון פרס. סגן שר הביטחון לשעבר, ההתלהבות ההמונית התמקדה במשה דיין. למענו הפגינו "גששות וינרוז העליונות", נחתמו עצומות ופורסמו קריאות נרגשות.

אשכול נאלץ למסור את תיק הביטחון לדיין, שקנה בדרך זו ביולהוול את התהילה העצומה של "מנצח מלחמת ששת הימים". דיין הפך לגיבור לאומי ובינלאומי, נערה-השעשועים של התיקשורת העולמית.

כך קצר דיין במחירי את כל פירות מאמציו של

פרס רצה להגיע לראשות-הממשלה, ובעיניו היה רבין המיכשול היחיד בדרכו. סביב פרס התקבצה קבוצה של תככנים, אנשי יחסי-ציבור ומדליפים מיקצועיים, שהפכו את חיי רבין לגיהנום יומיומי. לא היה פרס, שיכול היה להזיק לרבין, ושלא הורלף לתיקשורת. לא היה מעשה של רבין שפרס לא ניסה לסכלו.

כאשר ניסה רבין לבלום את ההתנחלויות הבלתי-יחוקיות, אישר פרס את ההתנחלות של גוש-אמונים בקרום, וכך פתח את עירן ההתנחלויות החוקיות במרכז הגדה המערבית. כאשר נכנסו הסורים ללבנון, בהסכמת ממשלת-ישראל, ורבין סבר שיהיה זה

פרס כסגן שר: התפטרות כפויה

לטובת ישראל אם יגיעו עד למטולה וחניתה, המציא פרס את "הקו האדום" של הליטאני והביא לעצירת הסורים שם. בין שני הצבאות נוצר חלל ריק, שבו קמה הממלכה של אש"ף וגם המובלעת של סעד דראד, שגם אותו המציא פרס, יחד עם "הגרר הטובה".

לשיא הגיעה התחרות בפרשת מיבצע-אנטבה, כאשר כל אחד משני האישים תבע את התהילה לעצמו. וניסה לקחת אותו מיריבו.

המכה הסופית באה בראשית 1977, כאשר התגלה שמישפחת יצחק ולא רבין מחזיקה בחשבון-דולארים בארצות-הברית, עוד מימי כהונת רבין שם כשגריר. החזקת החשבון היתה אז עבירה. היו שראו בגילוי זה את ידו של פרס. רבין הסיק את המסקנה. אחרי שכבר גבר על פרס במאבק על ראשות-המפלגה פרש, פרס הפך זמנית לראש-הממשלה בפועל, והועמד בראש הרשימה לכנסת.

במשך דור שלם, מי שעמד בראש רשימת מיפלגת-העבודה הפך אוטומטית לראש-הממשלה. דרכו של שימרון פרס אל היעד העליון נראתה פתוחה וסלולה. ואז קרה הדבר שהיה או בכחית סיפור שלא-יאימו: הליכוד הגיע לשילטון.

האבן נשמטה מידו פרס על שפת הפיסגה, והתי-גלגלה אל תחתית המידרון.

להפסיד, להפסיד, להפסיד

במשך שלוש השנים שבהם התקוטטו רבין ופרס בגלוי בממשלה, לא העלה איש על דעתו כי המפלגה עצמה עלולה לאבד את השילטון.

אמנם, בחודשים האחרונים של ממשלת-העבר זיעזעו את השילטון שורה של שערוריות כלכליות, שבמרכזן עמדו שתי דמויות כלכליות מרכזיות של מיפלגת-העבודה: אשר ירלין, המועמד לתפקיד נגיד בנק ישראל, ואברהם עופר, שרה-שיכון, שהתאבדו הייתה את המפלגה כמחלומת-פטיש.

רבים ייחסו את נפילתם לתככים של דמות כלכלית אחרת, יעקוב לוינסון, איש-המסתורין הכליכול בבנק-הפועלים, שעמד בתשמי"ד במרכזו של פרשה גדולה עוד יותר, ושגם הוא שם קץ לחייו.

אך לנפילת מיפלגת-העבודה היו גורמים עמוקים וחבויים יותר. המפלגה איבדה את אחיזתה בקרב "עדות המזרח", שהלכו פעם שבי אחרי דויד בן-גוריון. במשך השנים גבר הניכור בקרב שכבות אלה, והם מצאו בית חם בליכוד.

מנכ"ל פרס עם שר הביטחון לבון (1954) ובברית-מילה עם דויד בן-גוריון: נערי-החצר של הוקן שלחו יד אל השילטון העליון

למחרת המהפך נשאר שימרון פרס בראש מיפלגה שבורה, מוכת-הלם. כשם שניגש בשעתו להקמת רפ"י מן היסוד, ניגש עתה לקיבום מיפלגת-העבודה.

במשך ארבע שנים תמימות עבד בלי-לאות, התרוצץ ממקום למקום, הרים את המוראל ויצר את הכלים. כמה חודשים לפני הבחירות של 1981 היה למערך יתרון עצום על הליכוד. בראשות מנחם בגין, במוצאי יום-הבחירות כבר הוזרו אחד מעוזריו הצעירים של פרס להכריז עליו, באוזני העם כולו ולעיניו, כראש-הממשלה הבא של ישראל.

אך כאשר סוכמו התוצאות סופיות, התברר שהמערך של פרס זכה ב-708,536 קולות בלבד, לעומת 718,941 הקולות של הליכוד. הליכוד הקים בקלות קואליציה חדשה עם שותפיו הקודמים. האבן נשמטה שוב מידו פרס, והכל התחיל מחדש.

מה התקלקל? מדוע לא הצליח פרס לנחול את הניצחון הגדול שניבאו לו?

הסיבה נעוצה בסיבות הקשורות באופיו של האיש. פרס היה פוליטיקאי מן השורה, לא הוגה-דיעות או אמן מדיני. הוא ניגש לתפקיד כשרכבו: תיקן את הצנרת, הניח צינורות חדשים, החליף את הברזים. הוא לא היה מסוגל לגלות מקורות-מים חדשים, קיבום המערך לא היה תפקיד טכני, מפני שהמערך לא בגלל סיבות טכניות. המערך איבד את האחיזה היהודי במדינה, שנטר לו טינה ושינאה. הוא לא שונת מצב זה מבלי לעבור תחילה בעצמו לשינוי-ערכים, גיבוש רעיוני מחודש וחילופים בצמח בשינוי התרמית החיצונית. היה צורך בשינוי מהותי.

פרס כעסקן צעיר במפא"י: נורה ארומה

פרס. זה נשאר בחוסר-כ"ל — בלי תפקיד, בלי מישרה, בלי כוח.

לא נותר לו אלא להסיק את המסקנה: על אפו ועל חמתו של בן-גוריון הוקן הוא חיסל את רפ"י וחזר למפא"י, שהיתה ל"מיפלגת-העבודה".

כשנשאל אז פרס במיונדה-כנסת מה דעתו על מיפלגת-האם שאליה חזר, התלוצץ: "איש אחד התחתן, חברי באו לברכו ושאלו: נו, איך היא? השיב האיש: זה עניין של טעם. בעיניי היא לא מוצאת חן". מעטים העלו אז על דעתם שתוך 10 שנים ישתלט פרס על מיפלגה זו, וכי יוצא-ירפ"י יאיישו את רוב עמדות-המפתח במדינה.

עברו שנתיים של תיסכול עד שפרס זכה להיכנס לממשלה, בתפקיד זוטר. היתה דרושה עוד שנה, כדי שיוכה בתיק רציני, אם כי לא בכיר. עם פרישת גח"ל מממשלת-האחדות-הלאומית, בקיץ 1970, קיבל פרס את תיק-התחבורה מידי עזר וייצמן.

בממשלה אשר בראשה עמדה גולדה מאיר הדומיננטית, היה שימרון פרס, שנוא-נפשה, איש קטן מאוד, אך זה הספיק כדי לקשור אותו אל מחלליה ושגיאותיה של גולדה. כאשר התמוטט מעמדם של גולדה ודיין, בעיקבות מלחמת יום-הכיפורים, חיפשו הכל אדם חדש, שלא יהיה מזוהה עם הכישלונות, הירושה לא נפלה לחיקו של פרס, אלא לזה של יצחק רבין, שלא היה מזוהה עם יום-הכיפורים בכל צורה שהיא.

במשך שלוש שנים כיהן פרס כשר-הביטחון בממשלתו של רבין — ושנים אלה הולידו שינאה תהומית, שאין שניה לה בחייה-הציבור הישראלי. הן גם הולידו את התואר "חתרן בלתי-נלאה".